

Nadarjeni v slovenskih šolah

Vloga koordinatorja za delo z nadarjenimi učenci na osnovni šoli: izkušnje in predlogi za zagotavljanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela

MOJCA JURIŠEVIČ, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
mojca.jurisevic@pef.uni-lj.si

DOROTEA KRALJ, Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Koper
dorotea.kralj@gmail.com

JANEZ VOGRINC, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
janez.vogrinc@pef.uni-lj.si

DRAGO ŽAGAR, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
drago.zagar@ff.uni-lj.si

● **Povzetek:** V prispevku predstavljamo rezultate empirične raziskave, povezane z vlogo šolskega koordinatorja za delo z nadarjenimi učenci ($N = 105$). Ugotovljamo, da v obravnavanem kontekstu večina koordinatorjev svoje delo vrednoti kot zelo pomembno, čeprav vseh nalog iz različnih razlogov ne more opraviti tako ali v takšnem obsegu, kot ocenjuje, da bi bilo to potrebno. V prispevku so izpostavljeni problemi, ki jih koordinatorji zaznavajo v procesu

prepoznavanja in poučevanja nadarjenih učencev na šoli in so tesno povezani z njihovimi nalogami. Z učitelji in starši nadarjenih otrok relativno dobro sodelujejo. Med lastnimi potrebami za nadaljnje izobraževanje koordinatorji poudarjajo predvsem vsebine, povezane z didaktičnimi ter vsebinskimi prilagoditvami pouka za nadarjene učence in podporo učiteljem za delo z nadarjenimi učenci.

Ključne besede: nadarjeni učenci, šolski koordinator za delo z nadarjenimi učenci, delo z nadarjenimi učenci, vzgoja in izobraževanje, osnovna šola

Role of Gifted Education Coordinator in Primary School: Experiences and Suggestions for Ensuring the Quality of Educational Work

● **Abstract:** In the paper the results of empirical research related to the role of school gifted education coordinators (N = 105) are presented. In this context, the majority of coordinators value their work as very important, although for different reasons they cannot realize their role in such a way or to such an extent as they estimate it would be necessary. The paper highlights the problems detected by the coordinators regarding their role in the process of recognizing and teaching gifted students at school, which are closely connected with their tasks. Coordinators report relatively good collaboration with the teachers and parents of gifted students. Related to their needs for further professional development, coordinators emphasize that they would need more expertise in the methodology of teaching and curricular individualization for gifted students, as well as competence in supporting teachers for teaching gifted students.

Key words: gifted students, school gifted education coordinator, gifted education, education, primary school

1 Uvod

Tako kot na drugih področjih življenja imamo različne vloge tudi na poklicnem. Nekatere vloge sprejemamo zato, ker jih moramo ter jih doživljamo kot nekaj vsiljenega, druge z veseljem, saj jih ponotranjimo in se z njimi poistovetimo. Vsaka poklicna vloga nam prinaša naloge in narekuje pričakovana vedenja. V tem prispevku bomo obravnavali in analizirali vlogo šolskega koordinatorja za delo z nadarjenimi učenci.

Ob preletu mednarodnih praks je mogoče hitro ugotoviti, da se vloga šolskega koordinatorja opredeljuje in nagrajuje v skladu z organizacijo oziroma izvajanjem dela z nadarjenimi učenci v določenem nacionalnem ali regionalnem kontekstu (Cathcart, 2010; Eyre, 1997; Robinson in Campbell, 2010; idr.). Iz tega razloga se bomo v pričujočem premisleku osredinili na domači kontekst: v nadaljevanju bomo najprej povzeli opredelitev vloge koordinatorja, kot jo predlaga stroka, nato pa se bomo posvetili rezultatom empirične raziskave, iz katerih je mogoče povzeti obstoječe stanje prakse koordinatorskega dela v osnovni šoli.

V domačem vzgojno-izobraževalnem kontekstu se koordinatorsko delo z nadarjenimi učenci in dijaki omenja šele v zadnjih 10 oziroma 15 letih, in sicer v povezavi z izvajanjem programskega dokumenta Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999) (v nadaljevanju Koncept).

V njem je vloga koordinatorja sicer le omenjena, a je nato podrobneje opredeljena v dokumentu Operacionalizacija Koncepta: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (2000/2009), v katerem so določene nosilne in izvajalske naloge koordinatorja (tudi v Bezić idr., 2006). Te se nanašajo na vse tri korake izvajanja Koncepta, in sicer na zagotavljanje pogojev za izvajanje Koncepta na osnovni šoli (strokovno izpopolnjevanje, programi za spodbujanje nadarjenosti), sodelovanje v postopku prepoznavanja

V domačem vzgojno-izobraževalnem kontekstu se koordinatorsko delo z nadarjenimi učenci in dijaki omenja šele v zadnjih 10 oziroma 15 letih.

nadarjenih učencev ter pripravo in analizo ponujenih programov za nadarjene učence (Tabela 1). Iz njih je razvidno, da so koordinatorske naloge obsežne ter zahtevajo poleg organizacijskih in splošnih komunikacijskih kompetenc tudi visoko strokovno usposobljenost na področju dela z nadarjenimi učenci.

Kljub predvidenim obsežnim nalogam šolskega koordinatorja, ki jih predvideva Koncept oziroma njegova operacionalizacija (Tabela 1), pa v obstoječi zakonodaji o osnovni šoli te niso nikjer eksplicitno omenjene, prav tako zakon ne predvideva kakršnegakoli nagrajevanja koordinatorskega dela. Parcialno in splošno so nekatere izmed v Konceptu predvidenih koordinatorskih nalog sicer omenjene v Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI, 1996, 67. člen), vendar dikcija velja le za svetovalne >

Naloge:	Koordinator – nosilec:	Koordinator – izvajalec:
priprava na uvajanje Koncepta na posamezni šoli	- strokovno izpopolnjevanje izvajalcev programov - priprava in ponudba programov za spodbujanje razvoja nadarjenosti v prvi triadi	- informiranje strokovnih delavcev, sveta šole, sveta staršev in širšega okolja o konceptu ... (izvajalci so lahko tudi šolski svetovalni delavci) - izdelava načrta strokovnega izpopolnjevanja in nakupa strokovne literature (izvajalci so lahko tudi drugi strokovni delavci) - načrt sprotne spremljanja uresničevanja ciljev in upoštevanja didaktičnih načel dela z nadarjenimi (izvajalci so lahko tudi drugi strokovni delavci in zunanji mentorji) - informiranje staršev (izvajalci so lahko tudi šolski svetovalni delavci)
evidentiranje nadarjenih učencev	- opazovanje učencev med rednim vzgojno-izobraževalnim delom - oblikovanje učiteljevega mnenja - oblikovanje mnenja svetovalne službe - oblikovanje evidence učencev, ki bi lahko bili nadarjeni	/
identifikacija nadarjenih učencev	/	/
seznanitev in mnenje staršev	/	/
delo z nadarjenimi učenci	priprava in ponudba programov šole in drugih programov v okolju – za vse triade OŠ (nosilec je lahko tudi ravnatelj)	/
analiza izvajanja	analiza izvajanja programov	- evalvacija izvajanja koncepta (izvajalci so lahko tudi šolski svetovalni delavci) - načrtovanje novih ter dopolnitev starih programov dela z nadarjenimi učenci ... (izvajalci so lahko tudi razrednik in drugi strokovni delavci)

Tabela 1. Predvidene naloge šolskega koordinatorja za delo z nadarjenimi učenci v dokumentu Operacionalizacija Koncepta: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (2000/2009)

delavce, ne pa tudi učitelje, ki so prav tako lahko koordinatorji dela za nadarjene učence na šoli: »V javnem vrtcu oziroma šoli deluje svetovalna služba, ki svetuje otrokom, učencem, vajencem, dijakom, učiteljem in star-

na področju srednjega šolstva, ki v 14. členu učitelju ali svetovalnemu delavcu priznava »za koordinacijo dela v zvezi z nadarjenimi dijaki, ki vključuje analizo, načrtovanje, spremljanje izvajanja in evalvacijo izvajanja dela z nadarjenimi dijaki, 1 ura letno na dijaka«, vendar se ne izvaja. Ugotovitev zato dopušča razlago, da je delo koordinatorja, kot nosilca dela z nadarjenimi učenci na šoli, razumljeno oziroma obravnavano zgolj kot dodatno in neplačano, hkrati pa izjemno odgovorno delo za svetovalnega delavca oziroma učitelja.

Delo koordinatorja, kot nosilca dela z nadarjenimi učenci na šoli, je razumljeno oziroma obravnavano zgolj kot dodatno in neplačano, hkrati pa izjemno odgovorno delo za svetovalnega delavca oziroma učitelja.

šem; sodeluje z vzgojitelji, učitelji in vodstvom šole pri načrtovanju, spremljanju in evalvaciji razvoja vrtca oziroma šole in opravljanju vzgojno-izobraževalnega dela ter opravlja poklicno svetovanje. Svetovalna služba sodeluje pri pripravi in izvedbi individualiziranih programov za otroke s posebnimi potrebami.« Ob navedenem velja omeniti še, da delo koordinatorja sicer omenja Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje izobraževalnih programov in vzgojnega programa

govorno delo za svetovalnega delavca oziroma učitelja.

Cilji raziskave

Na osnovi predstavljene problematike nas je v raziskavi zanimalo, kako koordinatorji zaznavajo svojo vlogo na šoli oziroma naloge, povezane s koordiniranjem dela z nadarjenimi učenci, ter kakšne so njihove izkušnje sodelovanja z učitelji in starši. Zanimalo nas je tudi,

kakšne so njihove potrebe po nadaljnem strokovnem izpopolnjevanju ter kaj na osnovi strokovnih izkušenj predlagajo, da bi vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci v osnovni šoli kakovostno potekalo.

2 Metoda

TRaziskovalni izsledki, prikazani v nadaljevanju tega prispevka, so del širše deskriptivne raziskave, izvedene na reprezentativnem vzorcu slovenskih osnovnih šol, ki je potekala v okviru Pedagoške fakultete v Ljubljani v letih 2011 in 2012 (Juriševič, 2012a).

Udeleženci

V raziskavi je sodelovalo 105 osnovnošolskih koordinatorjev za delo z nadarjenimi učenci, ki so bili vključeni na osnovi naključnega vzorčenja osnovnih šol po kriteriju geografske zastopanosti in velikosti šol. Med njimi je bilo 95 % žensk in 5 % moških, v povprečju starih 44 let, z 19 leti delovne dobe ter 6 leti delovnih izkušenj na področju koordiniranja dela z nadarjenimi učenci na osnovni šoli (35 % pedagogov, 19 % psihologov, 17 % socialnih delavcev ter 29 % različnih drugih poklicnih profilov, npr. socialni pedagog, sociolog, predmetni, razredni učitelj).

Zbiranje in obdelava podatkov

Za namen tega prispevka oziroma v skladu z raziskovalnimi vprašanji smo iz Vprašalnika za koordinatorje o obravnavi nadarjenih učencev v osnovni šoli (Juriševič, 2012) uporabili 16 vprašanj, ki se nanašajo na pet vsebinskih sklopov: (1) samozaznavanje vloge in nalog koordinatorja ter doživljanje koordiniranja, (2) izkušnje koordinatorja z učitelji, (3) izkušnje koordinatorja s starši, (4) koordinatorjeva zaznava kompetentnosti in potreb po dodatnem izpopolnjevanju in (5) predlogi koordinatorjev za nadaljnje kakovostno delo z nadarjenimi učenci.

Vprašalniki so bili poslani na šole s standardnimi navodili za izvedbo anketiranja oziroma izpolnjevanja vprašalnikov, ob upoštevanju načel etičnosti pri raziskovanju. Podatki so bili analizirani kvantitativno in kvalitativno: izračunane so bile mere opisne statistike številčnih odgovorov koordinatorjev na posamezna vprašanja ($f, f\%, M, SD$) ter t -test v primerih ocenjevanja razlik med odgovori vprašanih, vsebinski odgovori na posamezna odprta vprašanja pa so bili kategorizirani na osnovi analize vsebine z odprtim kodiranjem.

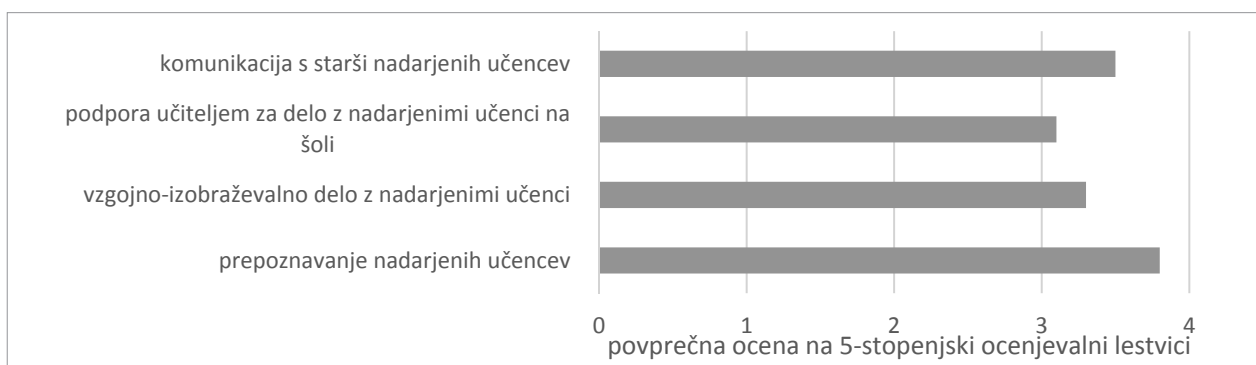
3 Rezultati z razpravo

Skrb za nadarjene na ravni države in posameznih šol

Koordinatorji, ki so sodelovali v raziskavi, ocenjujejo, da je za nadarjene učence na ravni države srednje dobro poskrbljeno ($M = 3,1, SD = 0,6$; na 5-stopenj-

Koordinatorji, ki so sodelovali v raziskavi, ocenjujejo, da je za nadarjene učence na ravni države srednje dobro poskrbljeno.

ski ocenjevalni lestvici). K taki oceni obstoječega stanja je po vsej verjetnosti največ prispeval programski dokument Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999), ki se v osnovnih šolah uvaja oziroma izvaja že dobrih deset let ter skuša na nacionalni ravni sistematično poenotiti prepoznavanje in delo z nadarjenimi učenci osnovne šole. Podobno so koordinatorji zadovoljni tudi z obravnavo nadarjenih učencev na njihovi šoli; najvišje ocenjujejo svoje zadovoljstvo s prepoznavanjem nadarjenih učencev, najmanj visoko pa podporo, ki jo učiteljem nudi šola za delo z nadarjenimi učenci (Slika 1). Zagotovo drži, da se je do sedaj zelo veliko energije usmerjalo ravno v postopek prepoznavanja nadarjenosti, tudi na račun dela z nadarjenimi ter izobraževanja in podpore učiteljem za to delo (Juriševič, Fabjančič, Stritih in Rostohar, 2012b; Juriševič in Gradišek, 2013).

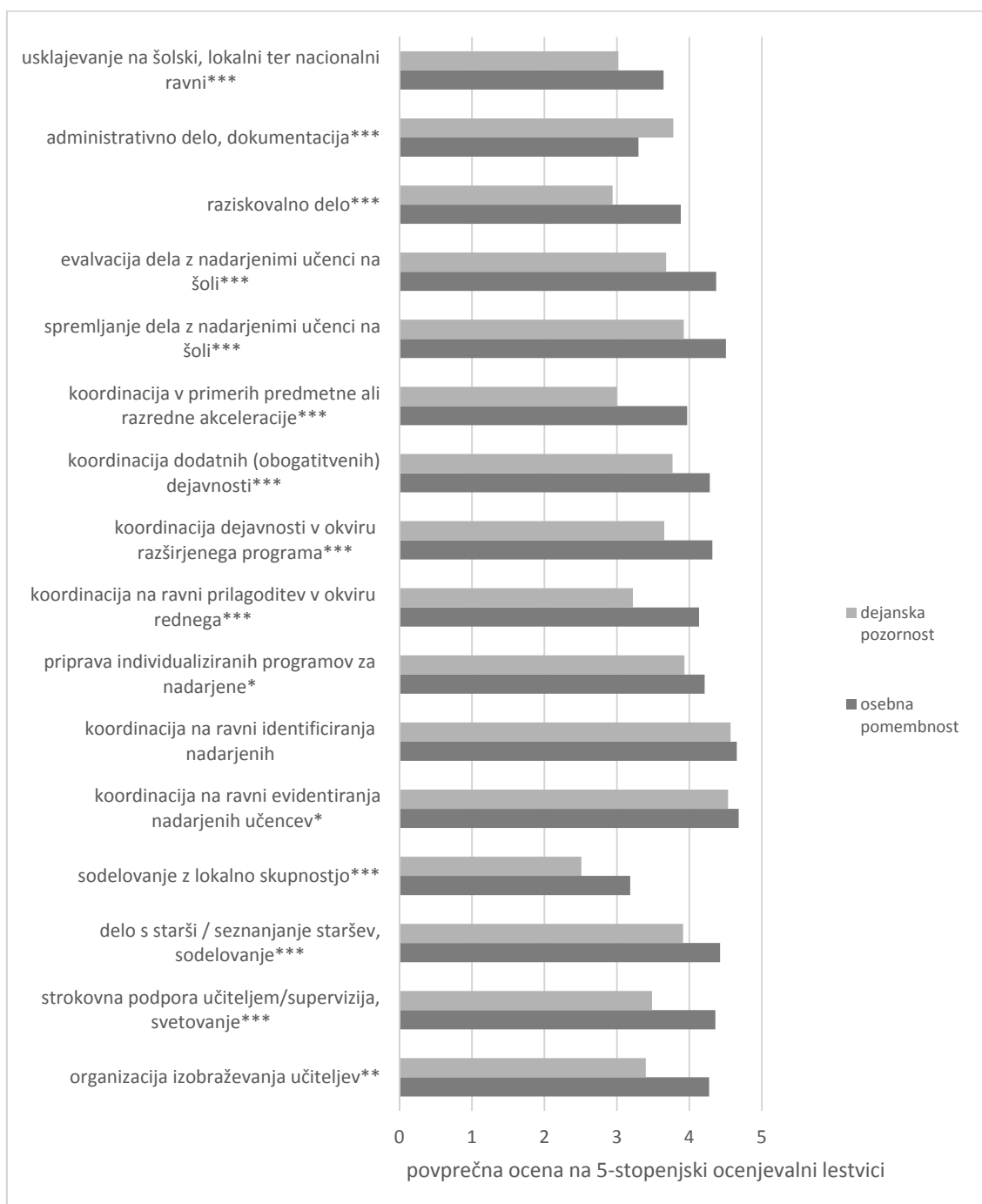

Slika 1: Ocene koordinatorjev o posameznih vidikih obravnave nadarjenih učencev znotraj matične inštitucije

Samozaznave vloge in nalog koordinatorja

Koordinatorji na splošno ocenjujejo, da je njihova vloga na šoli pomembna ($M = 3,9$, $SD = 0,7$) in poročajo, da so s svojim delom v vlogi koordinatorja srednje zadovoljni ($M = 3,2$, $SD = 0,9$). Po njihovem mnenju so med najbolj pomembnimi nalogami koordinatorja (Slika 2) *evidentiranje nadarjenih učencev* ($M = 4,7$, $SD = 0,5$), *priprava individualiziranih programov*

za nadarjene učence ($M = 4,6$, $SD = 0,5$) ter *spremljanje dela z nadarjenimi učenci na šoli* ($M = 4,5$, $SD = 0,6$), najmanj pomembna naloga pa je na osnovi povprečne ocene *sodelovanje z lokalno skupnostjo* ($M = 3,2$, $SD = 1,1$). Navajajo, da v vlogi koordinatorja največ pozornosti posvečajo *koordinaciji postopka identificiranja* ($M = 4,6$, $SD = 0,7$) in *evidentiranja* ($M = 4,5$, $SD = 0,7$) nadarjenih učencev ter *pripravi individualiziranih programov* ($M = 3,9$, $SD = 1,2$), najmanj pa *sodelovanju z lokalno skupnostjo*, saj to po njihovem mnenju ni zelo pomembno ($M = 2,5$, $SD = 1,2$). Na Sliki 2 je

Opomba. *** $p \leq 0,000$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

prikaz primerjave ocen koordinatorjev za posamezna področja koordinatorskega dela, in sicer med tem, kako pomembne se zdijo koordinatorjem posamezne naloge in tem, kakšno pozornost jim dejansko posvečajo. Razkorak med oceno pomembnosti in oceno pozornosti kažejo statistično pomembne razlike na osnovi izračuna t-testa za 14 od 15 izpostavljenih področij dela; le na področju *koordinacije na ravni identificiranja nadarjenih učencev* koordinatorji poročajo, da svojo nalogo opravljajo v skladu z razumevanjem pomembnosti naloge ($t = 1,58$, $df(103)$, $p = 0,18$).

S Slike 2 razberemo tudi, da je le na področju *administrativnega dela oziroma vodenja dokumentacije* dejansko vložena statistično pomembno več dela, kot je to zanje osebno pomembno, za vsa ostala izpostavljena področja pa je mogoče skleniti, da izvajanje nalog ni v skladu z ocenjeno osebno pomembnostjo koordinatorjskih nalog (naloge so koordinatorjem bistveno bolj pomembne, kot si zanje dejansko vzamejo časa). Zdi se, da temu razhajanju med drugimi dejavniki botruje tudi to, da večina koordinatorjev svoje koordinatorjske naloge opravlja dodatno, poleg svojega rednega dela oz. da se delovne obveznosti koordinatorjev zaradi koordinatorstva ne reorganizirajo, temveč le dodajajo.

S podporo vodstva šole in sodelovanjem z vodstvom šole na področju koordiniranja dela z nadarjenimi so koordinatorji svoje zadovoljstvo na 5-stopenjski ocenjevalni lestvici v povprečju ocenili nekoliko nadpovprečno ($M = 3,8$, $SD = 1$), vendar pa na osnovi velikosti standardnega odklona lahko sklepamo na večje razlike v zadovoljstvu koordinatorjev glede na posamezno šolo. V opisnih odgovorih so namreč koordinatorji kot ključne pomanjkljivosti in težave dela z nadarjenimi učenci na šoli izpostavili prednostno *slabe materialne pogoje in neustrezno vrednotenje dela*. Po njihovem mnenju se to kaže predvsem v:

Pomanjkanju sredstev za izvedbo programov.

Vrednotenju dela koordinatorjev. Težavo pogosto povezujejo s »poplavo« nadarjenih, saj preveč evidentiranim nadarjenim učencev posledično sledi preveč

identificiranih, nato pa preveč administrativnega dela. Koordinatorji psihologi navajajo, da vrednotenje psiholoških testov, zahteva ogromno ur dela, da delo težko opravijo med delovnim časom ter delajo doma ali v času počitnic. Posledica so časovne stiske koordinatorjev.

Vrednotenju dela učiteljev. Koordinatorji opažajo, da se slabo vrednotenje dela učiteljev na eni strani kaže kot delo na etični pogon, saj učitelji mnogokrat brez plačila delajo z nadarjenimi, ker želijo tem otrokom dati več kot pri rednem pouku. Pri nekaterih učiteljih pa se kaže kot odpor do dela z nadarjenimi, ko

S podporo vodstva šole in sodelovanjem z vodstvom šole na področju koordiniranja dela z nadarjenimi so koordinatorji svoje zadovoljstvo na 5-stopenjski ocenjevalni lestvici v povprečju ocenili nekoliko nadpovprečno.

se učitelji razburjajo zaradi dodatnih nalog (pisanja IP, evalvacije ...) ter nemotiviranost učiteljev, zaradi premalo finančnih sredstev in prenatrpanih urnikov, ki onemogoča dodatno delo, mnogi učitelji dojemajo načrtovanje dela v IP kot nepotrebno dodatno delo). Težave, ki iz tega izhajajo, opisujejo koordinatorji kot slabšo komunikacijo ter vlaganje veliko energije v delo z učitelji.

Naslednji sklop pomanjkljivosti in težav, ki ji navajajo koordinatorji, se nanaša *motivacijo učencev*. Koordinatorji navajajo nizko motivacijo učencev za dodatne dejavnosti ter opozarjajo, da nekaterim zadošča, da so identificirani, nato pa zaspijo na lovorikah nadarjenosti. Zanimivo je, da se nemotiviranost učencev pogosto navaja skupaj z nemotiviranostjo učiteljev (npr. nezainteresiranost učencev in učiteljev za delo). Motivirani učenci pa so po mnenju koordinatorjev pogosto preobremenjeni (V večini pripravljeni sodelovati, radi sodelujejo, vendar se srečujemo s preobremenjenostjo.). Podobno kot motivacija se tudi obremenjenost učencev z dodatnimi dejavnostmi pogosto povezuje z obremenjenostjo učiteljev (npr. tako učenci kot učitelji jemljejo to kot dodatno delo in obremenitev).

Tretji sklop odgovorov kaže na pomanjkljivosti in težave pri *didaktični izvedbi pouka*. Najpogosteje je izražena pomanjkljivost slabše izrabljene možnosti in

Koordinatorji navajajo nizko motivacijo učencev za dodatne dejavnosti ter opozarjajo, da nekaterim zadošča, da so identificirani, nato pa zaspijo na lovorikah nadarjenosti.

dividualizacije in diferenciacije (npr. preslabo ukvarjanje znotraj razreda z nadarjenimi, preslaba notranja diferenciacija premalo individualizacije znotraj rednega pouka). V posamičnih odgovorih koordinatorji navajajo tudi *problem ocenjevanja*. Kot vzrok težavam se tudi tu najpogosteje navaja slabo vrednotenje dela >

in pomanjkanje časa ter obremenjenost z mnogimi nalogami. V manjšem številu odgovorov koordinatorji opozarjajo na *strokovno usposobljenost učiteljev* (npr. da so učitelji so še negotovi pri delu z nadarjenimi, manjka jim izobraževanj).

79 % vprašanih koordinatorjev poroča, da se starši najpogosteje obračajo nanje z vsebinskimi in organizacijskimi problemi, povezanimi s programom dela z nadarjenimi.

Menimo, da je opozorila o neustreznem vrednotenju dela z nadarjenimi, ki se odražajo v visoki obremenjenosti tako učiteljev kot koordinatorjev ter tudi slabši motivaciji za to delo, jemati zelo resno. Prepričani smo, da delo z nadarjenimi ne more sloneti le na posameznikih, ki se zavedajo pomena tega dela in so se pripravljene dodatno angažirati brez ustreznega vrednotenja dela.

Izkušnje koordinatorjev s sodelovanjem z učitelji nadarjenih učencev

Koordinatorji so s sodelovanjem z učitelji nadarjenih učencev v povprečju srednje zadovoljni ($M = 3,4$, $SD = 0,8$; na 5-stopenjski ocenjevalni lestvici). Zanimalo nas je, s katerimi vprašanji se učitelji najpogosteje obračajo na njih. Opisne odgovore koordinatorjev smo razvrstili v sledeče sklope/kategorije:

Postopek evidentiranja nadarjenih. Tu se vprašanja učiteljev nanašajo na pomoč pri reševanju ocenjevalnih lestvic (npr. da določene postavke težko ocenijo,), kriterijev (Kako prepoznati nadarjenost, če je v ospredju pridnost?) ter števila nadarjenih (Koliko je lahko evidentiranih učencev na oddelku). Ob tem učitelji pogosto odpirajo vprašanje smiselnosti postopka odkrivanja nadarjenih (npr. zakaj to delamo, zakaj morajo spet to izpolnjevati) ter vprašanja opredelitve nadarjenih (Kdo so nadarjeni, je res nadarjen?, Ali je odličen učenec nadarjen?).

Motivacija učencev. Najpogosteje se vprašanja učiteljev nanašajo na zaskrbljenost učiteljev z nizko motivacijo nadarjenih učencev (npr. Kako naj jih motiviram? Dostikrat so zadovoljni z dejstvom, da so nadarjeni in ne želijo izkoristiti svojega potenciala). V zvezi z motivacijo izražajo učitelji tudi skrb za preobremenjenost učencev ter nemoč ob vedenjsko in učno problematičnih nadarjenih. Vprašanja motivacije se nanašajo tudi na načrtovanje in didaktično izvedbo programov.

Priprava individualiziranih programov (IP). Gre za vprašanja od vsebin programov za nadarjene do vprašanj o dejavnostih, ki naj jih ponudijo učencem, ali kako naj IP predstavijo staršem. Učiteljeva vprašanja kaj naj delam, kažejo na dilemo o ciljih in vsebini dela z nadarjenimi; vprašanja kako, odpirajo didaktično-metodično področje dela z nadarjenimi. Razbrati je tudi pomisleke o smiselnosti IP in dela (npr. če je res potrebno z njim/njo drugače delati ali kaj naj delam). Iz vprašanj, s katerimi se učitelji obračajo na

koordinatorje je moč sklepati, da učitelji koordinatorjevo vlogo razumejo v smeri:

- podpore v postopku evidentiranja in identifikacije,
- poznavalca nadarjenih oz. nadarjenosti in
- idaktike dela z nadarjenimi.

Vprašanja ob pripravi IP odprejo tudi polemiko o deklariranih ciljih in namenu dela z nadarjenimi ter implicitnih, tihih pričakovanj družbe/politike do šole, učitelja in nadarjenih otrok. V kolikor se nagibamo k odgovoru več (več ur, več vsebin, več programov) lahko nehote podpiramo transmissijsko vlogo šole in učitelja, ki zavira kakovostno učenje.

Izkušnje koordinatorjev s sodelovanjem s starši nadarjenih učencev

Koordinatorji so s sodelovanjem s starši nadarjenih učencev v povprečju srednje zadovoljni ($M = 3,6$, $SD = 0,8$, na 5-stopenjski ocenjevalni lestvici). 79 % vprašanih koordinatorjev poroča, da se starši najpogosteje obračajo nanje z vsebinskimi in organizacijskimi problemi, povezanimi s *programom dela z nadarjenimi*. Znotraj tega sklopa lahko zaznamo dve podkategoriji: zanimanje staršev za dodatne programe in skrb staršev za preobremenjenost otrok. Tako starši želijo vedeti, ali se bo z nadarjenimi kaj delalo, kdaj, kako, kakšne dejavnosti, ki naj bi se izvajale v šoli, kako bo šola delala z nadarjenimi ter kako je nadarjenim konkretno prilagojen pouk. Zanima jih tudi, kako naj sami ravnajo, da bo v prid otrokovi nadarjenosti, želijo napotke za delo doma ter vprašanja kako motivirati nadarjenega, da bi naredil kaj več. Zelo pogosto pa starši izražajo skrb, ali to pomeni, da bo moj otrok še bolj obremenjen, imel še več obveznosti, kaj če otrok ne bo hotel sodelovati na neki dejavnosti ali pa so veseli, da je otrok identificiran, a ga ne želijo dodatno obremenjevati, želijo le da ima lep učni uspeh, sicer pa se udeležuje v športu ali glasbi.

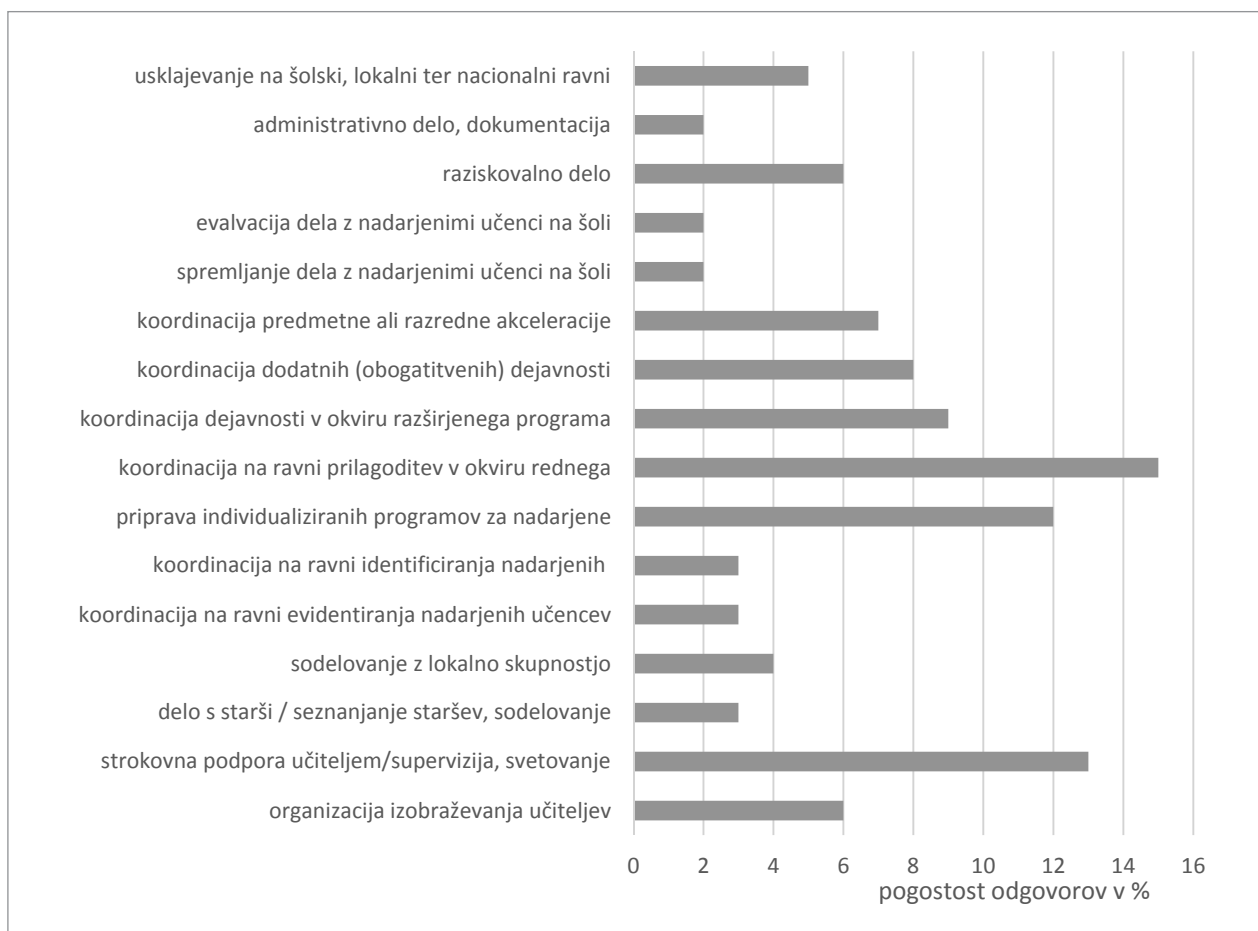
Postopek prepoznavanja nadarjenih zanima starše zlasti zaradi identifikacije njihovega otroka. Tako se

vprašanja staršev nanašajo predvsem na zakaj se njihovega otroka ne testira, ali zakaj otrok ni bil evidentiran kot nadarjen ali kaj bo identificiranje prineslo njihovem otroku. Starši tudi predlagajo svoje otroke, da bi jih testirali, izražajo željo po soudeležbi pri evidentiranju ter bojazen, kako otroku povedati, da se je izkazalo, da ni nadarjen. Manjši delež vprašanja staršev v tem sklopu se nanaša še na vprašanja, kaj so ugotovljene značilnosti njihovih otrok ali kaj pomeni prepoznavna nadarjenosti za delo, kako jo razvijati ter vprašanja o rezultatih testiranja.

Možnosti štipendiranja, predvsem, kako pridobiti Zoisovo štipendijo ter možnosti nadaljnega izobraževanja otroka, se kaže kot tretji sklop vprašanj staršev. Ne gre zanemariti tudi manjšega deleža (5 %) odgovorov koordinatorjev, ki navajajo, da se starši na njih ne obračajo z vprašanji. Koordinatorji menijo, da starši večinoma organizacijo in vsebino prepuščajo strokovnim delavcem in jim zaupajo ali navajajo, da ponavadi prepustijo delo šoli oziroma se ne obračajo, če je problem, ga rešijo preko učitelja.

Zaznana kompetentnost koordinatorjev na področju koordiniranja obravnave nadarjenih učencev na šoli in potrebe po nadaljnjem strokovnem izpopolnjevanju

Koordinatorji navajajo, da so znanje za koordinatorstvo delo pridobili na različne načine, predvsem s *pedagoškimi izkušnjami* ($M = 4, SD = 0,9$), *samostojnim izobraževanjem* ($M = 3,8, SD = 1,1$) ter *različnimi izobraževanji po diplomi* ($M = 3,8, SD = 1,1$), bistveno manj pa v času *dodiplomskega študija* ($M = 1,8, SD = 1$) (vse povprečne ocene so podane v okviru 5-stopenjske ocenjevalne lestvice). Nekateri navajajo tudi povsem *intuitivno* usvajanje znanja, *na osnovi osebnega občutka* ($M = 1,8, SD = 1,2$). Med njimi bi se jih 61 % zagotovo odzvalo dodatnemu izpopolnjevanju na tem področju, 27 % pa le, če bi bile v programu uporabne in smiselno izbrane vsebine ter če bi bila na voljo finančna sredstva za kritje stroškov udeležbe.

Slika 3. Interesi koordinatorjev za nadaljnje strokovno izpopolnjevanje

Koordinatorji najpogosteje izražajo interes, da bi v okviru nadaljnjega izpopolnjevanja radi usvojili vsebine, ki bi jim omogočale *koordinacijo pedagoškega dela na ravni prilagoditev v okviru rednega pouka* (15 % odgovorov), *strokovno podporo učiteljev, supervizijo in svetovanja* (13 % odgovorov) in *pripravo individualiziranih programov za nadarjene učence* (12 % odgovorov). Interesi

Koordinatorji menijo, da bi h kakovosti dela z nadarjenimi na šoli zelo pripomoglo nadaljnje izobraževanje učiteljev o razumevanju nadarjenosti ter poučevanju nadarjenih.

na drugih področjih so zastopani v nižjih odstotkih, kar je najverjetneje posledica, da so koordinatorji strokovni delavci različnih poklicnih profilov in imajo posledično različno strokovno znanje, s tem pa tudi različne učne oz. študijske potrebe (Slika 3).

Med izbranimi oblikami nadaljnjega izpopolnjevanja, ki so koordinatorjem na razpolago za razvijanje njihovih strokovnih kompetenc, bi se vprašani najpogosteje odločili za različne oblike enkratnih predavanj ali seminarjev ($M = 4,2$, $SD = 1$) in programov za izpopolnjevanje ($M = 3$, $SD = 1,4$), manjkrat pa so kot možno izbiro navedli nadaljevanje študija na podiplomski stopnji: magistrski ($M = 2,16$, $SD = 1,4$) ali doktorski ($M = 1,9$, $SD = 1,3$) (vse povprečne ocene so podane v okviru 5-stopenjske ocenjevalne lestvice).

Predlogi koordinatorjev za kakovostno delo z nadarjenimi učenci v šoli

Na osnovi svojih strokovnih izkušenj koordinatorji menijo, da bi h kakovosti dela z nadarjenimi na šoli zelo pripomoglo nadaljnje izobraževanje učiteljev o

Koordinatorji navajajo, da učitelji potrebujejo več podpore s strani šole. učencev.

razumevanju nadarjenosti ter poučevanju nadarjenih učencev (npr. Izobraževalni sklop na temo nadarjenosti za vse učitelje.). Izpostavljajo tudi potrebo po sistemski urejenosti dela z nadarjenimi učenci (npr. dodatno nagrajevanje ali opustitev kake druge naloge, sistematizirane ure za delo z nadarjenimi učenci, dodatne ure v redni delovni obvezi za učitelje, sicer je to samo dodatna obremenitev) ter po finančnih sredstvih, s katerimi bi bilo mogoče nadarjenim posvetiti več časa ter avtentičnih učnih priložnosti (npr. finančna sredstva za izvajanje obogatitvenih dejavnosti, tabori). Vključevanje zunanjih strokovnjakov (znanstvenikov,

športnikov, asistentov ...) v smislu pomoči učiteljem ter splošno motivirajoče sodelovalno vzdušje med deležniki bi prav tako prispevalo k višji kakovosti obravnave tako nadarjenih učencev kot tudi njihovih sošolcev. Nekateri koordinatorji so v svojih odgovorih na vprašanje glede predlogov za izboljšanje dela v prihodnje opozorili tudi, da bi bilo treba zvišati kriterije za identifikacijo nadarjenosti, saj so obstoječi preohlapni in vodijo v (pre)veliko število nadarjenih (npr. bolj ostri kriteriji, kdo je nadarjen) ter zmanjšati obseg administrativnega dela, ki je v obstoječi praksi odvečen oziroma nesmiseln (npr. razbremenitev učiteljev administrativnih del, ki jih zaznavajo kot dodatno obremenitev, kar morajo imeti vse zapisano do pikice natančno).

4 Sklepi in predlogi

Koordinatorji navajajo, da učitelji potrebujejo več podpore s strani šole. Zaskrbljujoč je tudi razkorak med tem, katere koordinatorske naloge se zdijo koordinatorjem pomembne in tem, kakšno pozornost jim pri svojem delu lahko posvečajo. Koordinatorji navajajo različne ovire in obremenitve, zaradi katerih ne morejo optimalno uresničiti svoje vloge. V zvezi s tem zlasti izpostavljajo naslednje aktivnosti, ki jim po njihovem mnenju ne morejo posvetiti ustrezne pozornosti: raziskovalno delo, spremljanje in evalvacija dela z nadarjenimi učenci, koordinacija pri izvajanju predmetne in razredne akceleracije, koordinacija v okviru obogatitvenih dejavnosti in razširjenega programa, prilagoditve pri rednem pouku, sodelovanje z lokalno skupnostjo, informiranje staršev in nudenje strokovne podpore učiteljem. Sicer pa se učitelji najpogosteje obračajo h koordinatorjem po pomoč zaradi postopka evidentiranja in identificiranja nadarjenih učencev, njihove motivacije in priprave individualiziranih programov. Starši pa želijo od koordinatorjev pridobiti informacije v zvezi s programom dela z nadarjenimi otroki; zanima jih dodatni

program in posledično preobremenjenost otrok. Izpostavili so tudi vprašanje, kako pridobiti Zoisovo stipendijo ter kakšne so možnosti nadaljnjega izobraževanja njihovega nadarjenega otroka. Glede lastne strokovne kompetentnosti in potrebe po nadaljnjem strokovnem izobraževanju so koordinatorji izrazili predvsem potrebo po dodatnem znanju v zvezi s koordiniranjem pedagoškega dela na ravni prilagoditev nadarjenim v okviru rednega pouka, znanja za pripravo individualiziranih programov ter nujenja strokovne podpore učiteljem. Bolj kakovostno delo z nadarjenimi učenci v šoli vidijo predvsem v smislu večje izobraženosti

učiteljev, sistemske ureditve pedagoškega in svetovalnega dela z nadarjenimi učenci na šoli ter v dodatnih finančnih sredstvih, ki bi šolam omogočila optimalno spodbujanje učnega razvoja nadarjenih učencev.

Problemi, ki izhajajo iz povzetega, bodo nedvomno predmet nadaljnje razprave, saj kažejo na neobhodnost sistemske ureditve statusa šolskega koordinatorja za delo z nadarjenimi učenci v šoli, kot je to nakazano tudi že v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011 (Juriševič, 2011). Opažanja, izkušnje in potrebe v predstavljeni raziskavi sodelujočih koordinatorjev za delo z nadarjenimi učenci je zato seveda smiselno in pravzaprav tudi nujno upoštevati tako pri načrtovanju in organizaciji njihovega nadaljnjega izobraževanja (usvajanja specifičnih kompetenc) kot tudi opredelitvi vsebin, zahtev in organizacije koordinatorskega dela. Predvsem pa je po našem mnenju na osnovi predstavljenih empiričnih ugotovitev potrebno predhodno zavedanje, da je skrb za razvoj učnih potencialov nadarjenih učencev skrb vseh vpletenih v sistem vzgoje in izobraževanja:

- države oziroma ministrstva, pristojnega za šolstvo, ki mora zagotoviti sistemske rešitve, ki bodo zagotavljale razvoj nadarjenih učencev,
- izobraževalcev bodočih pedagoških delavcev, ki morajo v študijske programe na različnih ravneh izobraževanja vključiti vsebine, potrebne za prepoznavanje nadarjenih učencev in za prilagajanje dela oziroma poučevanja in svetovanja ter drugih oblik podpore značilnostim in posebnostim nadarjenih učencev,
- ravnateljev, učiteljev, svetovalnih delavcev in/ali koordinatorjev, ki morajo v šolah ustvariti in negovati spodbudno učno okolje,
- staršev nadarjenih učencev, ki morajo svoje otroke spodbujati k takšnemu načinu dela, ki jim bo omogočil razvoj učnih potencialov, in nenazadnje
- nadarjenih učencev, ki se morajo (ob zgledu in podpori odraslih) zavedati lastne odgovornosti glede razvoja svojih izjemnih učnih potencialov ter izkoriščanja možnosti, ki jim jih ponuja ožje in širše socialno okolje.

Literatura

1. Bezić, T., idr. (2006). Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi. Ljubljana, Slovenija: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Cathcart, R. (2010). Gifted programming made practical: A common sense guide to developing your gifted programme. Laughton, UK: Essential Resources Educational Publishers Limited.
3. Eyre, D. (1997). Able children in ordinary schools. London, UK: David Fulton.
4. Juriševič, M. (2011). Nadarjeni učenci v osnovni in srednji šoli. V J. Krek, M. Metljak (ur.), Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011 (str. 329-346). Ljubljana, Slovenija: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
5. Juriševič, M. (2012a). Nadarjeni učenci v slovenski šoli. Ljubljana, Slovenija: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
6. Juriševič, M., Fabjančič, N., Stritih, B. in Rostohar, G. (2012b). Sklepi posvetovanja. V M. Juriševič, B. Stritih (ur.), Posvetovanje Vloga psihologa v vzgoji in izobraževanju nadarjenih, 27. 1. 2012, Ljubljana, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani (str. 133-144). Ljubljana, Slovenija: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
7. Juriševič, M. in Gradišek, P. (2013). Uvodni nagovor. V M. Juriševič, P. Gradišek (ur.), Posvetovanje Podpora psihologa učiteljem in vzgojiteljem pri delu z nadarjenimi, 25. 1. 2013, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani (str. 5-7). Ljubljana, Slovenija: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
8. Koncept: odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999). Ljubljana, Slovenija: Nacionalni kurikularni svet, Področna kurikularna komisija za osnovno šolo, Delovna skupina za pripravo koncepta dela za delo z nadarjenimi učenci. Pridobljeno na http://www.zrss.si/pdf/250811100623_ssd_nadarjeni_20koncept_1_.pdf
9. Operacionalizacija koncepta: odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (2000/2009). Ljubljana, Slovenija: Razširjena programska skupina za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih. Pridobljeno na <http://www.zrss.si/?rub=3159>
10. Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje izobraževalnih programov in vzgojnega programa na področju srednjega šolstva (2010). Uradni list RS, št. 62/2010.
11. Robinson, W. in Campbell J. (2010). Effective teaching in gifted education: Using the whole school approach. London, UK: Routledge.
12. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996). Uradni list RS, št. 12/1996.